

SZABÓ Péter

A PÁPAI HIVATAL BETÖLTÉSÉRE VONATKOZÓ SZABÁLYREND FEJLŐDÉSE ÉS MAI ÁLLÁSA

I. A pápaválasztás rendjének történeti fejlődése*

BEVEZETÉS; 1. A római püspöki kijelölésre vonatkozó sajátos normarend előzményei; 2. A pápaválasztás rendjének részletes le szabályozása (XI–XIII. sz.); 3. A választási rend fejlődése napjainkig.

BEVEZETÉS

A római pápa hivatala, a legfőbb egyházi hatalom alanyáról lévén szó, a katolikus Egyház szerkezetének egyik meghatározó eleme. E tény tükrében aligha meglepő, hogy a pápa kijelölésére az egyház mindig is különös figyelmet fordít. Róma püspöki székének betöltése kezdettől *választás* útján történt. Az erre vonatkozó normarend lényegi elemei, mint ismeretes, a XI–XIII. század során kristályosodtak ki. A szabályozás pontosítása, korszerűsítése azonban a későbbi korokban is említésre méltó változtatásokat eredményezett. A kérdéskörnek tulajdonított megkülönböztetett figyelmet mi sem jelzi pontosabban mint az a tény, hogy csak a XX. század során is több mint fél tucat kisebb-nagyobb módosítást eszközöltek a választási rendszeren.¹

A pápaválasztás rendjéről szóló munkánk két részből áll. Az itt közölt első rész a választás rendjének történeti fejlődését kíséri nyomon. Következő része pedig a választás rendjét utoljára szabályozó, 1996 február 22-én kihirdetett ‘Universi Dominici gregis’ kezdetű apostoli rendelkezést mutatja be. A normarend fejlődésének áttekintése nem csak történeti szempontból érdekes, hanem jelentősen hozzájárulhat a hatályos szabályozás jobb megértéséhez is. A történeti adatok ugyanis

* A jelen tanulmány az OTKA (F 034631) támogatásával készült

¹ PIUS X, const. ap. *Vacante Sede Apostolica*, 25. XII. 1904, in *Pii X Pontificis Maximi Acta*, vol. III, Roma 1908, 239–288. PIUS XI, m.p. *Cum proxime*, 1. III. 1922, in AAS 14 (1922) 145–146. PIUS XII, const. ap. *Vacantis Apostolicae Sedis*, 8. XII. 1945, in AAS 38 (1946) 65–99. IOANNES XXIII, m.p. *Summi Pontificis electio*, 5. IX. 1962, in AAS 54 (1962) 632–640. PAULUS VI, m.p. *Ingravescentem aetatem*, 21. XI. 1970, in AAS 62 (1970) 810–813. ID., const. ap. *Romano Pontifici eligendo*, 1. X. 1975, in AAS 67 (1975) 609–645. Vö. a következő jegyzet.

² IOANNES PAULUS II, const. ap. *Universi Dominici gregis*, 22. II. 1996, in AAS 88 (1996) 305–343.

³ Munkánk jelen részében tehát csak a rendszerfejlődés rövid áttekintésére törekszünk. Ennek bemutatásához az alábbi publikációk adatait illetve néhány forrásreferenciáját használtuk: GAUDEMET, J., *Storia del diritto canonico. ‘Ecclesia et Civitas’*, Cinisello Balsamo (Milano) 1998; WERNZ, F. X., *Ius decretalium*, vol. II, Romae 1906. 567–585. SIPOS, S., *Enchiridion iuris canonici*, Pécs 1926. 170–177. ÁLDÁSY A., *A pápai szék betöltésének történeti fejlődése*, in *Magyar Katolikus Almanach*, I. évf., Budapest 1927. 685–694. CONTE A. CORONATA, M., *Institutiones iuris canonici*, I. Taurini ²1939. 374–382. CIPROTTI, P., *Conclave*, in *Enciclopedia del diritto*, 8. Milano 1961. 429–436. BARTOCETTI V., *Conclave*, in *Enciclopedia cattolica*, 4.

nemcsak a hatályos norma eredetére mutatnak rá, hanem gyakran annak értelmét, célját is pontosabb, árnyaltabb megvilágításba állítják.³

I. A PÁPAVÁLASZTÁS RENDJÉNEK KIALAKULÁSA ÉS KÖZÉPKORI FEJLŐDÉSE

A pápa kijelölésének módozatáról az isteni jog semmit sem mond, következésképpen annak meghatározásában a legfőbb egyházi törvényhozó szabadon rendelkezhet. Az egyház hierarchikusan struktúrált jellege mindenesetre, úgy tűnik, azt követeli, hogy a legmagasabb egyházi hivatal betöltésében az egyházi rend tagjait illesse döntő szerep. Az egyház története során a választási rendnek számos variációja alakult ki, illetve a régi szerzők (pl. *Panormitanus*, *Barbosa*, *Ferraris*) a pápai hivatal betöltése körüli elméleti kérdéseket is részletesen traktálták.

A pápaválasztás klasszikus rendjének kialakulása nagyvonalakban két periódusra osztható. Egyrészt a specifikus rendelkezéseket még csak töredékesen, erőtellenül és időlegesen megfogalmazó első évezredre, másrészt arra a középkori szakaszra, amely egy folyamat eredményeként a klasszikus választási rend kidolgozását hozta. Ez utóbbinak kulcsdátumai, mint ismeretes, az 1059-es, 1179-es és az 1274-es év.

I. A római püspök kijelölésére vonatkozó sajátos normarend előzményei

1.1 A választás rendje a római periódusban (741-ig)

A pápai szék betöltésének 'ősregi' módja a választás.⁴ A 313 előtti időkből a választásra vonatkozó adatok meglehetősen szórványosak. A kereszténység első századaiban a római püspököket, ahogy az más székek esetében is történt, a klerus és a környező püspökök választották, a nép valamelyes közreműködésével. Ez utóbbi szerepe inkább választott személy alkalmasságának tanúsítására szorítkozott.⁵ A püspökválasztás vonatkozásában általánossá váló gyakorlatnak megfelelően azonban a pápaválasztás is egyre inkább a klerus kizárólagos jogává vált, a világi elem pedig – az arisztokrácia képviselőinek valamelyes közreműködését leszámítva – elvileg lassan háttérbe szorult. A gyakorlatban azonban a római szék

Roma 1950. 176–183. FRUTAZ, A. P., *Papa*, in *Enciclopedia cattolica*, 9. Roma 1952. 752–756. A kérdés részletesebb tárgyalásához lásd pl. HINSCHIUS, P., *System des katholischen Kirchenrechts*, I. Berlin 1869. 217–308. CAPPELLO, F. M., *De curia romana iuxta reformationem a Pio X...inductam*, Romae 1911. 2. 139–596. SPINELLI, L., *La vacanza della Sede Apostolica dalle origini al concilio Tridentino*, Milano 1955. ZIZOLA, G., *Il conclave*, Roma 1993. MELLONI A., *Conclave. Storia di un istituzione*, Bologna 2001. Magyar nyelven: MADÁCHY B., *A pápaválasztás*, Budapest 1938.

⁴ SIPOS I., *Katolikus egyházjog*, Pécs 1943, 58.

⁵ Az első pápaválasztásra vonatkozó híradás szent Cipriánusztól maradt fenn, aki Kornéliusz pápának 251-ben a novacinus viták miatt zaklatott körülmények között zajlott választásáról tudósít. A választásban a híradás szerint a klerus és a nép is részt vett, s Kornéliusznak a jelen levő püspökök szentelték püspökké. Már akkor szokásban volt, hogy az újonnan megválasztott pápa választásáról a karthágói püspöknek (is) hirt adott; vö. PIETRO FRUTAZ, *Papa*, 753.

betöltése –mind dominánsabbá váló szerepével párhuzamosan– a IV. századtól egyre gyakrabban esett méltatlan politikai csatározások áldozatává. Ez időtől, részben éppen a pápaválasztást kísérő, olykor zavargásokba torkoló ellentétek kiküszöbölése miatt, a közhatalom is egyre határozottabb érdeklődést mutatott a választás szoros ellenőrzésére. A pápai szék betöltésének vizsályoktól terhes története nyugvópontra majd csak a választás rendjének XI. század közepén megvalósuló átfogó leszabályozásával jut.⁶

355-től kezdve tudunk konkrét esetekről, mikor a császárok –különböző motivációktól indítva– beavatkoztak a választásba.⁷ Ez néha csak a törvényesen megválasztott pápa bitorlókkel szembeni védelmére szorítkozott. Szimpliciusz pápa az eljárás törvényességének biztosítása érdekében kifejezetten előírta, hogy a választás a ‘praefectus Urbis’ jelenlétében történjen. Jóllehet az önkényes beavatkozásokkal szemben már ekkor megfogalmazódtak az első pápai tilalmak, azok gyakorlata tovább terjedt Itália gót és bizánci periódusában is. Odoaker az első uralkodó, aki kifejezetten vindikálja magának a jogot, hogy pápaválasztás esetén ‘kérjék ki véleményét’. Ezzel a világi hatalom pápaválasztásba történő beavatkozásának olyan sora indul el, ami majd egészen a XX. század elejéig nyúlik.

Amint megindul a rendszeres egyházi jogalkotás, természetesen az egyház belső fegyelmi rendelkezésekkel is igyekszik a pápaválasztást törvényes, nyugodt mederbe terelni. Így például már a 499-es római zsinat a választás szabadságát hangsúlyozta, szigorúan tiltotta, hogy az utódlásról még a pápa életében tárgyalásokat folytassanak, a kánon megszegőit pedig súlyos büntetésekkel fenyegette.⁸ Szimakusz pápa ugyanekkor –hogyan elkerülje az utódlásból fakadó összeütközéseket és külső beavatkozás lehetőségét– jogot formál arra, hogy utódját maga jelölje ki.⁹

Itália bizánci periódusában a pápaválasztás tényét eleinte csak közölni kellett a kelet római császárral. 555-től azonban a szentelést császári megerősítésnek vetették alá, továbbá ez alkalomból külön taxa fizetését is előírták a császári kancelláriának. Minthogy ez az eljárás igen hosszú széküresedési periódusokat eredményezett, V. Konstantin császár a megerősítés jogát delegálta az őt képviselő ravennai exarchának (685). Az utolsó pápa, aki attól megerősítését kérte III. Gergely volt (731)¹⁰

⁶ GAUDEMET, *Storia*, 157–158.

⁷ Az első ismert császári beavatkozás II. Konstanz nevéhez fűződik, aki Liberiusz pápa száműzése után II. Félix (ellen)pápát patronálta, akit egyenesen a miániói császári palotában szenteltek püspökké (355). I. Bonifác pápa viszont maga kéri Honoriusz császárt, hogy széküresedés esetére garantálja a közrend fenntartását (420); vö. GAUDEMET, *Storia*, 158. Császári ‘közreműködéssel’ zajlott Damaszusz (366), Sziriakusz (384) és az imént említett I. Bonifác (418) választása is.

⁸ MGH XII. 403.

⁹ GAUDEMET, *Storia*, 288. A 499-es római zsinat 4. kánonjából arra lehet következtetni, hogy abban az időben –már korábban meghonosodott gyakorlatot követve– a pápák rendszerint valamely jelét adták annak kit ohajtanak utódjukként; vö. DUCHESNE. L. (ed.), *Le «Liber Pontificalis»*, Paris 1955² I. 282 és II. 91; CIPROTTI, *Conclave*, 429.

¹⁰ Vö. FRUTAZ, *Papa*, 753–754. ÁLDÁSY, *A pápa*, 686. A választás és a civil hatóságok felé tendő közlés formáságainak részletes leírásához lásd: HINSCHIUS, *System*, 220–224. A választás e korban nemritkán az archidiakonusra, a római egyházi igazgatás kiemelkedő figurájára esett. A választás általában a széküresedés beállta utáni harmadik napon zajlott, a szentelés pedig a követ-

1.2 A választás rendje a frank-német periódusban (741-1059)

A folyamatos császári beavatkozás az egyházi ügyekbe, ellehetlenítette a bizánci periódusra elméleti szinten már kidolgozott centrális pápai funkció tényleges érvényesítésének lehetőségét. A pápai hatalom gyakorlati kibontakozásában meghatározó változást a frank közreműködéssel 756-ban kialakított Pápai Állam (*Patrimonium beati Petri*) hozott. Ettől kezdve ugyanis a pápai hatalom gyakorlását már nem korlátozta az a tény, hogy a civil alattvalói státusza miatt alkalmazkodnia kell az adott államrend előírásaihoz.¹¹

E pozitív változás lehetővé tette a pápaválasztási rend belső egyházi elvek szellemében történő leszabályozását is, melyet a 769-es római zsinat realizált. E reform ugyanakkor külső okok miatt is sürgetővé vált. A bizánci központi hatalom 741-es megszűntének negatív következményeként ugyanis a pápaság egy időre újra a római arisztokrata családok véres csatározásainak prédájává vált. A zsinat több fontos intézkedést hozott. Először is a választást a 'teljes klérusnak és az egyház előkelőinek' tartotta fenn, abból a laikusokat teljességgel kizárva. Előírta továbbá, hogy a pápát a római klérus tagjai, tudniillik a presbiter és diakonus bíborosok közül kell választani.¹² A nép és az arisztokrácia választásban betöltött korábbi szerepét azonban hallgatólagosan már az I. Lothar társcsászár által kiadott, 824-es *Constitutio Romana* visszaállította. A visszaélések kiküszöbölésére ellenben a karoling uralkodók követeik révén a pápák választása és szentelése felett továbbra is felügyeletet gyakoroltak, sőt a rendelkezés a pápát hűségeskü tételére is kötelezte. A 862/863-as római zsinat I. Miklós pápa idején aztán formálisan is restaurálta a római arisztokrácia részvételi jogát a pápaválasztásban.¹³ A 898-as Római Zsinat azután a választási cselekményt újra a bíboros püspökök és a római klérus tagjainak kizárólagos hatáskörébe utalta, bár a választásnak a nép és a szentatus jelenlétében kellett zajlania.¹⁴

Mint mondtuk 769 óta csak a római klérus tagjai voltak megválaszthatóak. A püspöki rendhez tartozást kánoni akadálynak tekintették és ténylegesen 890-ben választották az első pápát a püspökök sorából, I. Formózusz személyében. Az első olyan pápa aki keresztnevét megváltoztatta XII. János volt (952), ám ez gyakorlati csak a XI. századtól vált.¹⁵

---

kező vasárnap. A pápa szentelése már a IV. században is az osztiai püspök kiváltsága volt, aki a cselekményt az albanói és a portói püspökkel végezte. Az újonnan választott pápák a szentelésük után azonnal *szinodális levelet* küldtek az egyház fontosabb püspöki székeinek, melyben tudósítást adtak megválasztásukról. A X. századtól vált mind gyakoribbá, hogy a pápákat már nem a római klérus tagjai közül kerültek ki, hanem más –elsősorban itáliai– püspöki székekből kerültek át Rómába. Ezzel a szék betöltésének tradicionális ceremóniális rendje is változott, hisz a korábban szokásos püspökszentelések mind gyakrabban elmaradtak, s helyette a pápa *felkenésének* szertartása alakult ki; FRUTAZ, *Papa*, 754.

¹¹ A pápaság VII–VIII. század háttérének rövid bemutatásához lásd pl. ULMANN, W., *Papacy*, in *New Catholic Encyclopedia*, New York 1967, vol. 10, 954–955.

¹² GAUDEMET, *Storia*, 288–289.

¹³ FRUTAZ, *Papa*, 753–754.

¹⁴ Can. 10, MANSI, I. D. (Ed.), *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, Florentinae-Venetis 1757-1798. 18. 225. Ugyanezen zsinat újra megerősítette a császári követek jelenlétének szükségességét is.

A pápaság frank dinasztiahoz kötődő új szoros kapcsolatai természetesen hozták magukkal, hogy az előbbi hanyatlása a pápaságra is súlyosan visszahatott. A X. századdal kezdődő másfél évszázad aztán a pápaság egyik legkritikusabb periódusa volt, amelynek viszonyait jól érzékelteti, hogy 890 és 1049 között 43 pápa váltotta egymást.

A X. század második felétől a karolingokat a német-római császárok követik, akik az imént említett római konstitúció szerinti korábbi gyakorlatot folytatták. I. Ottó a laikus patronátus elvét a pápai hivatallal szemben is érvényesítette, s ennek eredményeként –többek között– a pápaválasztók jogkörét is drasztikusan korlátozta (vö. *Pactum Ottonianum*, 963).¹⁶ A száz és a százi dinasztia korai szakaszának idején –nem ritkán azzal a meggyőződéssel, hogy az egyház megreformálásán munkálkodnak– a német császárok nevezték ki és tették le a pápákat, mely rendszer III. Henrik idején tetőzött.¹⁷ Az egyház sajátos céljainak jobb érvényesülését biztosító rendszer kialakításának feltételei, az átfogó egyházi reformot sürgető belső egyházi mozgalom megerősödésének köszönhetően, a XI. század második felére kezdtek kialakulni.

A XI. századig tartó első nagy periódust tehát az jellemezte, hogy a pápai szék betöltésére igen nagy volt a külső befolyás. Ez elsősorban a császári hatalom különböző ‘közreműködési’ formáiban nyilvánult meg. Az egyház mindig is törekedett legfontosabb hivatalának betöltésében szabadon, sajátos küldetésével összhangban levő, belső szempontok alapján dönteni. A császári befolyás ugyanakkor mégis nemritkán kedvező következményekkel is járt, amennyiben féken tartotta a római arisztokrácia olykor anarchiába hajló partikuláris érdekeinek érvényesítését. A következő periódus története viszont már arról szól, hogy az egyház (a pozitív politikai változások és a jogfejlődés eredményeként) hogyan tudja a császári döntőbíráskodás helyett belső jogi mechanizmus révén biztosítani a pápai szék zavartalan és folyamatos betöltését.

2. A pápaválasztás rendjének részletes le szabályozása (XI–XIII. sz.)

2.1 Az 1059-es szabályozás (II. Miklós pápa)

III. Henrik császár 1045-től egymás után négyszer is maga jelöli ki az új pápát, amely anomáliát az akkor már kibontakozóban levő egyházi reform képviselői érthető módon kritikusan szemlélték.¹⁸ A pápai hatalom függetlenségének helyreállítására a IV. Henrik kiskorúsága miatti átmeneti periódus adott alkalmat. 1058-ban a római arisztokrácia X. Benedek személyében újra saját jelöltjét ültette a pápai trónra, akivel szemben viszont a reformisták –Hildebrand, a későbbi VII. Gergely közreműködésével– a firenzei püspököt nyilvánították pápává, II. Miklós néven.

¹⁵ ÁLDÁSY, *A pápai*, 687.

¹⁶ Ugyanakkor tény, hogy a császári hatalom újbóli előtérbe kerülése egyben a római arisztokrácia pápaságot hatalmába kerítő, Theodóra és Marosia nevéhez kötődő, legszomorúbb korszakának is végét vetett.

¹⁷ ULMANN, *Papacy*, 955.

¹⁸ Kétségtelen tény ugyanakkor, hogy a császár ténylegesen tehetséges, az egyház ügye iránt (is) elkötelezett személyeket jelölt ki, akik közül IX. Leót az egyház később kanonizálta is.

A jövőbeli hasonló szituációk kiküszöbölésének szándéka arra ösztönözte az új pápát, hogy a választási rend radikális reformjához folyamodjon. Az 1059-es hűsvéti lateráni zsinaton az *In nomine Domini* kezdetű határozattal kihirdetett új eljárás rend lényegében a hét püspök bíborosra ruházta a pápa személyének meghatározását.¹⁹ A többi bíboros, a klérus és a nép elvileg csak egyetértését adhatta a választáshoz, illetve a választás szolemizációjában játszott szerepet. Fontos megemlíteni, hogy a dekrétum hitelesnek tekintett szövegváltozata a választási folyamatnak ténylegesen egyetlen fázisában sem tulajdonít szerepet a császárnak.²⁰ Ezen új szabályok révén a pápaválasztások története azonban koránt sem terelődött azonnal békés mederbe. Részben külső (politikai) tényezők miatt, részben a szabályozás belső hiányosságaiból fakadóan az új rendszer még évtizedekig nem érvényesülhetett.²¹ Megjegyzendő, hogy II. Miklós szükséghelyzet esetére kilátásba helyezte a Rómán kívüli pápaválasztás lehetőségét is.

2.2 A III. Lateráni Zsinat rendelkezései (1179)

Az említett reform nyomán mindenestre a császár, az alsó klérus és a nép szerepe folyamatosan csökkent a rendszerben, s mialatt a bíborosok presbiteri és diákonusi rendje is ténylegesen mind komolyabb szerepre tett szert a választásban. A szabályozás reformjának második fázisaként számon tartott 1179-es III. Lateráni Zsinat valójában nem tett egyebet, mintsem az addigra már meghonosodott tényleges gyakorlatot kanonizálta.²² Az elektori testület lehatárolásában e törvény máig ható döntő lépést hozott. A bíborosok rendjei közötti megosztottság gyakran továbbra is kettős pápaválasztásokhoz vezetett. Ezen szakadások kiküszöbölésére III. Sándor pápa az említett zsinaton kimondta, hogy a választás érvényességéhez a jelenlevő összes bíborosok *kétharmados* szavazati többség szükséges.²³ A minősített többség érvényességi feltételként történő kikötésén túl a jelen szabályzat további jelentős újításokat is tartalmazott. Egyrészt az új rend szerint – a püspök bíborosok korábbi privilegizált helyzetével szemben – valamennyi

¹⁹ Szövegéhez lásd: D. 23 c. 1. A törvényszövegnek több verziója létezik, melyek hitelességével, eredetével és magyarázatával kapcsolatban különböző teóriák láttak napvilágot; vö. GAUDEMET, *Storia*, 363. MORRISON, K., *Papal Election Decree (1059)*, in *New Catholic Encyclopedia*, New York 1967, 10. 973–974. ULMANN, W., *Zum Papstwahldekret von 1059*, in *Zeitschrift der Savigny Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abteilung* 68 (1982) 32–51.

²⁰ A hiteles szöveg IV. Henrik császárra utaló 'salvo debito honore et reverentia...' formulája szándékoltan általános és pontatlan. Abból semmilyen konkrét kompetencia nem olvasható ki. A pszeudo-szövegváltozat ellenben a császár egyetértési jogáról beszél; vö. GAUDEMET, *Storia*, 363–364. vö. még: STÜRNER, W. 'Salvo debito honore et reverentia'. *Der Königsparagraph in Papstwahldekret von 1059*, in *Zeitschrift der Savigny – Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abteilung* 54 (1968) 1–56.

²¹ 1061-ben a püspök-bíborosok a norman csapatok oltalma alatt választották pápává II. Sándort, akivel szemben viszont a római arisztokrácia és a császár II. Honóriusz személyében azonnal ellenpápát állított. Az 'In nomine domini' rendszere a következő választás alkalmával sem érvényesült, amikor is Hildebrandt (VII. Gergely) a római nép II. Sándor temetésén közfelkiáltással választja pápává (1073). A bíboros püspökök e helyzetben önálló választás helyett csak ratifikálhatták a kész ténynek számító döntést; vö. GAUDEMET, *Storia*, 366.

²² Így: CIPROTTI, *Conclave*, 430.

²³ Can. 1, in MANSI 22. 217–218. vö. APPELT, M., *Die Papstwahlordnung des III. Laterankonzil (1179)*, in *Ecclesia peregrinans. J. Lenzenweger zum 70. Geburtstag*, Wien 1986. 95–102.

bíboros azonos választójoggal rendelkezett. Másrészt a bíborosi testület választójoga immár vitán felül *kizárólagossá* vált. Az 1059-es renddel szemben a jelen szabályozásban már nyomokban sem találunk utalást sem a római nép egyetértési jogára sem a császári közreműködésre.²⁴

A fenti szabályozást a IV. Lateráni Zsinat (1215) azzal egészítette ki, hogy a választást három formában rögzítette: titkos szavazás, a kompromisszum és a 'közfelkiáltás'.²⁵ (E hármass rendszer 1996-ig érvényben volt, a két utóbbi választási módot csak az *Universi Dominici gregis* törölte el.) IV. Ince rendelkezésére továbbá az I. Lyoni Zsinat (1245) kimondta, hogy a széküresedéskor a jelenlevő bíborosok meghatározott ideig várják be a távollevők érkezését.²⁶

2.3 A 'konklávé' rendszer bevezetése (1274)

A kétharmados szavazati arány kikötése segítette a kettős pápaválasztások kiküszöbölését, ugyanakkor a kardinálisok közötti nézetkülönbségek miatt nem egy alkalommal hosszan elnyúló interregnumot eredményezett. IV. Celesztin néhány napos pápaságát egy egész évig tartó széküresedés követte, IV. Kelemen halála után pedig egy összességében majd három évig (!) tartó interregnum következett (1268 novemberétől 1271 szeptemberéig). Miután a választásra egybegyűlt tizennyolc bíboros másfél évig sem tudott megegyezésre jutni, a viterbói polgármester, Szent Bonaventura tanácsát követve, vízen és kenyéren tartva elzáratta őket, illetve egyes híradások szerint még a tetőt is elbontatta fejük fölül.²⁷ Végül a kompromisszumos eljárással született egyezség eredményként a választás az akkor éppen a Szentföldön tartózkodó Teobaldo Visconti lütichi archidiakonusra esett, aki a X. Gergely nevet vette fel.

Látva az elhúzódó széküresedésekből fakadó tarthatatlan helyzetet, X. Gergely a II. Lyoni Zsinat 2. kánonjaként kihirdetett *Ubi periculum* kezdetű konstitúciójával (1274) a választási rend újabb reformjához, tudniillik a *konklávé* keretében történő választás bevezetéséhez folyamodott.²⁸ A választások meggyorsítása érdekében a pápa lényegében kanonizálta a viterbóiak által alkalmazott, fentebb említett drasztikus eszközöket. Eszerint a széküresedés beállta után a bíborosoknak tíz nap állt rendelkezésre a gyűlekezésre. (A választást lehetőleg a pápa halálának helyszínén vagy annak közelében kellett lebonyolítani.) Minden bíboros

²⁴ Ugyanakkor a választásra vonatkozó előírások a gyakorlatban továbbra sem érvényesültek maradéktalanul. Így például a virágzó középkor talán legtekintélyesebb egyházfője, III. Ince egy hűs főcs eklektori testületből elnyert csupán tizenegy szavazat alapján lett pápa; vö. GAUDEMET, *Storia*, 367.

²⁵ *Conciliorum oecumenicorum Decreta*, Bologna 1973. 246-247.

²⁶ *Conciliorum* 284-285.

²⁷ BARTOCETTI, *Conclave 176-177*. FRANCOIS, M., *Gregory X, Pope, Bl.*, in *New Catholic Encyclopedia*, 6, New York 1967. 777. Vö. még KUTTNER, S., *Conciliar Law in the Making*, in *Miscellanea Pio Paschini*, Roma 1948-49, 2. 39-81.

²⁸ Megjegyzendő, hogy már a III. Incét és a IX. Gergelyt követő választások meggyorsítására is az elzárás eszközhöz voltak kénytelenek folyamodni. A konklávé rendszerének bevezetésével az egyház egyébiránt az Észak-itáliai városi vezetők megválasztásánál már eredményesen alkalmazott gyakorlatot vette át. GAUDEMET, *Storia*, 368. A kérdés részletesebb bemutatásához: FRANCHI, A., *Il conclave di Viterbo (1268-1271)*, e *le sue origini*, Ascoli 1993. AA.VV., *Atti del Convegno di studi. VII° Centenario del I. conclave*, Viterbo 1975. SZUROMI Sz. A., *Egyházi intézménytörténet* (Bibliotheca Institutii Postgradualis Iuris Canonici 1/5), Budapest 2003. 109-110.

csak egy szolgát tarthatott maga mellett, s a választási cselekmények megkezdésétől teljesen elszeparálták őket a külvilágtól. Elhelyezésüket oly módon oldották meg, hogy az egymás közötti titkos egyeztetésekre se lehessen lehetőség. Ha három nap alatt nem jutottak eredményre, a következő öt napra csökkentették az étkezési fejadagot, mígnem a nyolcadik nap után már csak kenyeret, vizet és bort kaptak, továbbá a konklávét tartalom alatt a bíborosok sem a pápai kamarából sem a római egyház pénztárából semmilyen jövedelemben nem részesültek.²⁹ Mint a merész reformok általában, a gyakorlati alkalmazás szintjén X. Gergely konklávét rendszere is komoly nehézségekbe ütközött, mígnem – rövid ideig tartó szüneteltetés után³⁰ – VIII. Bonifác pápa a X. Gergely által hozott szabályokat a *Liber Sextus*-ba is beiktatta. Ettől kezdve, a konklávét rendszerint töretlenül alkalmazták.³¹ XV. Gergely 1621-ben érvénytelennek nyilvánította a konklávén kívüli választást, e jogszabály azonban a X. Piusz-féle reform hatályon kívül helyezte.³²

A választási rend fejlődésével kapcsolatban ugyancsak említésre érdemes, hogy V. Kelemen pápa egy – a X. Gergely-féle rendszert megerősítő – 1311-es rendelkezése szerint a kiközösített, felfüggesztett illetve kánoni tilalom alatt álló bíborosok sem veszítik el pápaválasztó jogukat.³³

E ponton megjegyezhető, hogy az utolsó olyan pápa aki megválasztásakor nem volt bíboros, Bartolomeo Prignano barri érsek volt, aki a VI. Orbán nevet vette fel (1378).

3. A választási rend fejlődése napjainkig

3.1 Az újkori szabályozás

A későbbiekben a rendszeren számos pápa is további finomításokat eszközölt. A XVI.-tól a XX. századig terjedő időszakban legalább egy tucat rendelkezés foglalkozott a pápaválasztás rendszerével.³⁴

²⁹ E talán túlzottan szigorúnak tűnő rendszert 1351-ben VI. Kelemen *Licet in constitutione* kezdetű bullája enyhítette.

³⁰ A reform utáni első konklávét, mely V. Incét választotta pápává mindössze egy napig tartott, ám ugyanazon évben még három konklávéra került sor és V. Hadriánusz valamint XXI. János is eltörölte X. Gergely intézkedéseit. Ez viszont újjólag a széküresedés veszélyes elhúzódásához vezetett. IV. Miklós megválasztásához tíz hónap kellett, míg az öt követő V. Celesztinéhez újra két év és három hónap. A rendszer tarthatatlanságát látva az új pápa működésének öt hónapja alatt a konklávét rendszer visszaállításának biztosítására egyenesen három bullát is kiadott, nem eredménytelenül. Utódját VIII. Bonifácot már konklávén választották pápává, egyetlen nap leforgása alatt.

³¹ VI 1.6.3. VIII. Bonifác megválasztása óta mindössze két pápát választottak konklávén kívül. V. Sándor pápát a Pisai Zsinaton (1409), illetve V. Mártont a Konstanzi Zsinaton (1417). Az utóbbi választásban a bíborosokon túl még 30, a zsinat által kijelölt elektor vett részt. (Mint látható mind a két eset a nagy nyugati egyházszakadás idejére esik.)

³² Szükséghelyzetekre való tekintettel ugyancsak a konklávén kívüli választásról adott ki szabályokat a Napoléonnal konfliktusba kerülő VI. és VII. Piusz, illetve a Pápai Állam felszámolását követően IX. Piusz; vö. CIPROTTI, *Conclave* (nt. 3), 431.

³³ Clem. 1.3.2. Az avignoni fogság idejére esik az első választási 'kapituláció' (1352). Ezen – a tiltások ellenére is több mint három évszázadon át ismétlődően előforduló – előzetes megállapodások révén a bíborosok a megválasztandó pápa kormányzati jogkörét a saját javukra igyekeztek korlátozni, illetve plusz jövedelmeket próbáltak realizálni.

³⁴ Lásd: BARTOCCETTI, *Conclave*, 177–178. ÁLDÁSY, *A pápai*, 690–691.

Ezek között említendőek II. Gyula pápa rendelkezései, melyek a pápaválasztás szabadságát és tisztaságát kívánták előmozdítani. A *Si summus rerum* kezdetű, 1505. januárjára visszanyúló, majd később az V. Lateráni Zsinaton is megismételt rendelkezése, érvénytelennek nyilvánította a simóniával zajló pápaválasztást.³⁵ Több korábbi teológus és kanonista nyomdokain IV. Piusz pápa egy dekrétumában úgy nyilatkozott, hogy a pápa nem jelölheti ki érvényesen utódját és koadjutor püspököt sem állíthat maga mellé.³⁶

A reneszánsz és az (ellen) reformáció századainak tapasztalatait jogszabályokba öntve, XV. Gergely pápa *Aeterni Patris Filii*s kezdetű konstitúciója (1621) részletesen szabályozta a választás rendjét.³⁷ E módosításokkal a pápa egyrészt az előző választásnál adódott visszaélések későbbi megismétlését akarta kiküszöbölni, másrészt az mind erőteljesebbé és közvetlenebbé váló uralkodói beavatkozások mérséklésére törekedett, igen mérsékelt sikerrel. V. Károly császártól kezdve a korábban inkább csak diplomáciai intrikák formájában megjelenő világi beavatkozás helyett a egyes katolikus uralkodók nyílt vétőjogot érvényesítettek (*ius exclusivae*). Noha ilyen jogosultságukat az egyház sosem ismerte el, a következő századokban eleinte a spanyol, majd a francia királyok illetve a habsburgok is számos közbelépéssel befolyásolták a pápaválasztások kimenetelét. Végül X. Piusz, aki egyébiránt maga is egy ilyen –konkrétan Rampolla bíborossal szemben Ferenc József részéről eszközölt– vétónak köszönhette pápává választását, 1904-ben *Commissum nobis* kezdetű rendelkezésével véglegesen elítélte ezt az egyházi szempontból törvénytelennek tekintett gyakorlatot.³⁸ Ugyancsak XV. Gergely adta ki a *Deus Romanum Pontificem* kezdetű rendelkezést, mely a legapróbb részletekig szabályozta a pápaválasztás körüli szertartást.

VI. Piusz *Cum nos superiori* rendelkezése –abból adódóan, hogy a pápa francia nyomásra kénytelen volt elhagyni Rómát– a pápaválasztási szabályok jelentős részét hatályon kívül helyezte. A kétharmados többség, a simónia eltiltása és a választás szabadságának a fenttartása mellett a részleteket illetően e törvény lényegében szabad kezet adott a bíborosoknak.³⁹ A Pápai Állam megszűnésével beálló krízishelyzet értelemszerűen ugyancsak kihatott a pápaválasztás normarendjére. IX. Piusz több rendelkezést is kiadott a kérdésben. XIII. Leó 1882-es *Praedecessores nostri* kezdetű konstitúciója külön szabályokat adott egy esetleges rendkívüli helyzetekben történő pápaválasztás menetére.⁴⁰

³⁵ *Cum tam divino* (1505). A simónia ellenens rendelkezést nyilván elődjének, VI. Sándornak a megválasztásából levont tanúságok tették szükségessé. Ugyanakkor, mint majd láthatjuk, a megvesztegetés érvénytelenítő jellege végül nem válhatott a pápaválasztási rend végleges elemévé.

³⁶ PASTOR, L., *Storia dei papi*, VII. Roma 1928. 317–318.

³⁷ A XV. Gergely-féle reform előzményeihez és történetéhez lásd: PASTOR, *Storia*, XIII, 85–93.

³⁸ Vö. PASCHINI, P., *Veto*, in *Enciclopedia cattolica*, XII. Roma 1954. 1132–1134. (A téma történetének részletes magyar nyelvű bemutatásához lásd: HANUY F., *A Veto-jog a pápaválasztáson*, in *Katolikus Szemle*, 18 (1904), 338–365, 475–503; 19 (1905) 551–571, 634–660, 748–782.

³⁹ ÁLDÁSY, *A pápai*, 691. Szuromi, *Egyházi intézménytörténet* 165–167.

⁴⁰ Vö. pl. SIPOS, *Enchiridion*, 58.

3.2 A X. Piusz-féle újraszabályozás

Formai szempontból lényeges újdonságot X. Piusz hozott, elsősorban azzal, hogy 1904-ben a Vacante Sede Apostolica kezdetű apostoli rendelkezésével a pápaválasztás rendszerét –immár a modern kodifikáció igényeinek megfelelően– teljes egészében újraszabályozta (*ordinatio ex integro*).⁴¹

A korábbi szabályozással teljes folytonosságot mutatva, a pápaválasztásban aktív szavazati joggal továbbra is egyedül és kizárólag a bíborosi testület cselekvőképes tagjai rendelkeztek. A cenzúra típusú kánoni büntetések az aktív választói jog szempontjából nem bírtak relevanciával, azaz a kiközösítés, felfüggesztés vagy kánoni tilalom büntetésével sújtott bíborosok is választói joga is érintetlenül fennmaradt. (Értelemszerűen nem választhattak viszont a méltóságuktól törvényesen megfosztott, valamint az arról pápai jóváhagyással lemondott bíborosoknak.)

A passzív választói jog (választhatóság) ellenben minden értelemmel bíró megkeresztelt férfira kiterjedt, jöllehet ténylegesen mintegy hétszáz éve –egyetlen kivételtől eltekintve– mindig bíborosra esett a választás.⁴²

A választás szabadságának biztosítására a normatíva önmagától beálló, személyesen a pápának fenntartott kiközösítéssel sújtotta a választás kapcsán elkövetett simóniát. Ugyanilyen szankció illette azokat is a kik még a pápa életében utódjának megválasztásáról kezdtek egyeztetéseket, illetve akik valakinek előre elígérték szavazatukat. Hasonló kiközösítés járt azoknak is, akik (a korábbi *exclusiva* gyakorlat szellemében) világi hatalmak vétőjét vagy akárcsak a választás kimenetelével kapcsolatos egyszerű óhaját is más bíborosok tudtára hozták. A személy kiválasztásánál minden evilági szempont és egyéni érdek félretételével, egyedül Isten dicsőségét és az Egyház javát szem előtt tartva kellett szavazatukat leadni.

A választás helyét a bíborosi testület dékánja határozta meg.⁴³ A széküresedés beállta után a bíborosok csak 16 napot voltak kötelesek a többi elektor megérkezésére várni. A várakozást a bíborosi testület némileg meghosszabbíthatta,⁴⁴ ám a 18 nap eltelte után kötelesek voltak bevonulni a konklávéba és megkezdeni a választást.

⁴¹ Megjegyzendő, hogy a későbbi első modern Codexhez hasonlóan ezen újraszabályozás sem a tartalmi újdonságok szempontjából volt lényeges (ilyeneket ténylegesen alig hozott), hanem a teljes korábbi joganyag *formai* hatályon kívül helyezése miatt. Szabályrendjét a későbbi kodifikáció sem módosította. Ennek jelle, hogy az 1904-es konstitúciót, továbbá az uralkodói vétőgyakorlat eltorlenségre valamint a rendkívüli helyzetben történő választásra vonatkozó fentebb említett dokumentumokat a törvényhozó függetlenül hozzászította az 1917-es kódexhez; vö. AAS 9 (1917) II, 456–495.

⁴² Mint említettük, az egyháztörténelem utolsó olyan pápája aki megválasztásakor nem volt bíboros VI. Orbán volt (1378). Ugyanez időtől az 1522-ben VI. Hadriánusz néven pápai trónra lépett utrechti érseket leszámítva, II. János Pálig valamennyi főpap itáliai volt. (Az olasz nemzetiségű bíborosok nagy aránya mellett ehhez minden bizonnyal a katolikus nagyhatalmak egymás közti rivalizálása is hozzájárult.)

⁴³ A Konstanzban megválasztott V. Márton (1417) és a Velencében megválasztott VII. Piusz kivételével a konklávkat mindig Rómában tartották. (A XIX. században IX. Piuszig bezárólag négy pápát nem a Vatikánban, hanem a Quirinale palotában választottak meg.)

⁴⁴ Erről a XI. Piusz-féle *Cum proxime* 1. pontja rendelkezett.

A konklávéba a X. Piusz-féle szabályozás szerint a szigorúan behatárolt kiszolgáló személyzetten túl minden bíboros két-két konklávistát vihetett magával. Rájuk ugyancsak szigorú összeférhetlenségi és titoktartási szabályok vonatkoztak.

A választásnak továbbra is három módja volt: (1) a 'közfelkiáltás' (*quasi per inspirationem*); (2) a megbízott útján történő választás (*per compromissum*); (3) a titkos szavazás.⁴⁵ Megválasztottnak az a személy minősült, aki a a szavazatok legalább kétharmadát elnyerte. Az esetleges önmagára leadott szavazatot érvénytelennek tekintették. Így némi bizonytalanság merülhetett fel abban az esetben, ha egy jelölt pontosan a szavazatok kétharmadát nyerte el. Ilyenkor utólag felbontották saját szavazólapját, hiszen ha az önmagára szólt volna akkor a szavazat érvénytelen. Annak hiányában viszont nincs meg a minősített többség.

A hagyományos felfogás szerint pusztán a törvényes választás elfogadásának erejében a megválasztott személy automatikusan elnyeri a legfőbb joghatóságot, akkor is ha addig netán még az egyházi rend szentségében sem részesült volna. Ilyen esetben a bíborosi testület dékánja volt illetékes pappá illetve püspökké szentelésére, míg a pápa koronázását a protodiakonus bíboros végezte. Ezután következhetett a római egyházmegye lateráni bazilikában zajló kánoni birtokbavétele.

3.3 A XII. Piusz rendelkezései

A XII. Piusz-féle törvény (a *Vacantis apostolicae sedis apostoli kezdetű rendelkezés*) e rendszeren egyetlen jelentősebb újítást eszközölt.⁴⁶ A saját szavazat fentebb említett utólagos ellenőrzése kellemetlenséggel járt. az 1945-ös normatíva ezért úgy rendelkezett, hogy az érvényes megválasztáshoz szükséges minimális szavazati arány az $2/3 + 1$. Ez esetben már nem kellett vizsgálni, hogy a megválasztott személy szavazatát kire adta, hiszen a hagyományosan megkövetelt $2/3$ -os arány még önmagára adott szavazat esetén is bizonyosan megmaradt volna.⁴⁷

3.4 XXIII. János módosításai

A pápaválasztást indirekte ám jelentősen érintő intézkedésként, János pápa a korábban szokásosnál több bíborost nevezett ki, illetve elrendelte, hogy valamennyi bíborost püspökké kell szentelni.⁴⁸ A pápaválasztásra vonatkozó közvetlen szabályként újra a választók $2/3$ -át írta elő szükséges minimumként.⁴⁹

3.5 VI. Pál törvényei

VI Pál pápa a választási renchez több ponton is lényeges módosítást fűzött. A bíborosi testület internacionalizálásának folyamata, mint mondtuk, már XXIII. János idején felerősödött. Ez szükségszerűen a kollégium létszámának jelentős növekedését is maga után vonta. Ennek összefüggésében a választói testület létszámát VI. Pál pápa az újkorban általában jellemző 70 fővel szemben maximum 120 fő-

⁴⁵ A két előbbi választási forma lényegének és feltételrendszerének rövid magyar nyelvű ismertetéséhez lásd: BÁNK J., *Egyházi jog*, Budapest 1958. 31–32.

⁴⁶ BARTOCCETTI, *Conclave* (nt. 3), 178. (A törvény megismerési forráshoz lásd a jelen munka első jegyzetét.)

⁴⁷ Az önmagára adott szavazatot még XV. Gergely fentebb említett, *Aeterni Patris* kezdetű rendelkezése nyilvánította érvénytelennek (1621).

⁴⁸ IOANNES XXIII, m.p. *Cum gravissima*, in AAS 54 (1962) 256–258.

⁴⁹ IOANNES XXIII, m.p. *Summi pontificis electio*, in AAS 54 (1962) 632–640.

ben állapította meg. Úgy rendelkezett továbbá, hogy a nyolcvanadik életévüket betöltött bíborosok aktív választói jogukat elvesztik.⁵⁰

A '70-es évek elején a választói testület átalakításának kérdése is felmerült. A pápa 1973 márciusában két beszédében is jelezte, hogy az érintett személyekkel konzultálni kíván az elektori testület esetleges kibővítésének lehetőségéről. Konkrétan az vetődött fel, hogy a bíborosok mellé esetleg a keleti katolikus pátriárkákat illetve az akkor új Püspöki Szinódus általános titkársága tanácsának tagjait is felruházzák választói joggal. Végül ennek a lehetőségnek a vizsgálatában nem született konkrét konklúzió, s így pápaválasztói joggal továbbra is csak bíborosok rendelkezhetnek.⁵¹

Végül a pápaválasztás rendjét a *Romano Pontifici eligendo* kezdetű rendelkezés (a XX. század folyamán immár második alkalommal) teljes egészében újrászabályozta. Jóllehet az új törvény néhány jelentősnek mondható módosítást hozott, lényegét tekintve ez is fenntartotta a választás tradicionális rendjét.⁵²

A korábbi szabályozásokhoz hasonlóan e rendelkezés is hangsúlyozta a választás szabad lefolyásának fontosságát. A konklávénak a széküresedés beálltát követő 15. és 20. nap között kellett összeülnie. Aktív választói joggal immár csak azok a bíborosok rendelkeztek, akik a konklávéba lépéskor 80. életévüket még nem töltötték be.

A törvény a korábbi joggal ellentétben már tiltotta a bíborosok szolgálatát ellátó személyek ('konklavisták') bebocsátását. Ilyenre csak rendkívüli esetben, súlyos betegség esetén maradt lehetőség, a kérdés elbírálására alakult külön bíborosi bizottság döntése alapján.⁵³ Érvényesen pápává választható volt minden cselekvőképes és megkeresztelt (katolikus) férfi. Naponta két ülésen két-két választási fordulót kellett tartani. Megválasztottnak az minősült aki a jelenlevők érvényes szavazataiból (a XII. Piusz által megállapított rendhez visszatérve) legalább 2/3 + 1 szavazatot kapott.⁵⁴ Három nap (azaz tizenkét eredménytelen forduló) után szünnap következett. Ezt további hét eredménytelen szavazási forduló után újabb szünnap követte. Az esetleges további hét eredménytelen forduló után az elektorok *egyhangú* állásfoglalása esetén meg lehetett változtatni a szavazási eljárást: átérthettek kompromisszumos választásra, egyszerű abszolút többség plusz egy fős többségű szavazásra vagy választhattak az utolsó fordulóban legtöbb szavazatot kapott két jelölt közül.⁵⁵

⁵⁰ PAULUS VI, m.p. *Ingravescentem aetatem*, 21. XI. 1970, in AAS 62 (1970) 810–813.

⁵¹ MORRISEY, F. G., *Pope, Election of*, in *New Catholic Encyclopedia*, 17. New York 1979. 523.

⁵² A törvény hivatalos kiadásához lásd a jelen munka első jegyzetét. Szakirodalmi bemutatásához pedig: SÁNCHEZ Y SÁNCHEZ, J., *La constitución apostólica 'Romano pontifici eligendo' de S. S. el Papa Pablo VI*, in *Revista española de derecho canónico* 31 (1975) 387–394. LEFEBVRE, CH., *La constitution apostolique 'Romano pontifici eligendo' (1er octobre 1975)*, in *L'année canonique* 21 (1977) 233–238. MAY, G., *Das Papstwahlrecht in seiner jüngsten Entwicklung. Bemerkungen zu der Apostolischen Konstitution 'Romano Pontifici eligendo'*, in VON LEISCHNIG P. – POTOTSCHNIG F. – POTZ R. (Hrsg.), *Ex aequo et bono. Wilibald M. Plöchl zum 70 Geburtstag*, (Forschungen zur Rechts- und Kulturgeschichte 10), Innsbruck 1977. 231–262. MORRISEY, *Pope, Election*, 523–524. FÜRST, C. G., *Papstwahl*, in ERLER, A., – KAUFMANN, H. (Hrsg.), *Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschichte*, 4. Berlin 1984. 1488–1494.

⁵³ RPE 45.

⁵⁴ RPE 65.

⁵⁵ RPE 76.

A megválasztott személy amennyiben már püspökké szentelt a választás elfogadásával nyerte el hivatalát. A korábbi joghoz képest jelentős hangsúlyeltolódásként az 1975-ös törvény ugyanakkor különösen is kiemelte, hogy amennyiben a választott még nem lenne püspökké szentelve, azt mielőbb pótolni kell. Sőt a törvény szerint a pápa nevének bejelentésére is csak a püspökszentelés után kerülhetett sor illetve a konklávé is csak ennek megtörténte után ért véget.⁵⁶ A *Romano Pontifici eligendo* még kifejezett utalást tartalmazott a pápa koronázására,⁵⁷ ugyanakkor ilyen ceremóniára a törvény hatályának idején ténylegesen már nem került sor. Az utolsó triarával megkoronázott pápa VI. Pál volt.⁵⁸ Azóta a pápai szék betöltésének menetéből ezt az elemet ténylegesen kiiktatták. A pápai hivatal átvétele a Lateráni Bazilika kánoni birtokbavételének liturgikus ceremóniájával zárult.

(folytatjuk)

---

⁵⁶ RPE 88–91. Ma is jelenlévő, tradicionális álláspont szerint a pápai hatalom a megválasztott személyt akkor is a választás elfogadásának pusztára tényénél fogva illeti, ha netán nem volna püspökké szentelve. A II. Vatikáni Zsinat óta egyre dominánsabbá váló szerzői vélemények szerint ugyanakkor egy püspökké még nem szentelt személy esetleges megválasztásnál a plenitudo potestatis elnyerésének nemcsak a választás elfogadása hanem a püspökszentelés elnyerése is lényegi feltétele. A kérdés széleskörű szerzői panoráma formájában történő áttekintéséhez lásd: CELEGHIN, A., *Origine e natura della potestà sacra. Posizioni postconciliari* (Ricerche di Scienze Teologiche 27), Brescia 1987.

⁵⁷ Vö. RPE 92.

⁵⁸ A koronázás történetéhez és menetéhez lásd pl. EICHMANN, E., *Weihe und Krönung des Papstes im Mittelalter*, München 1951.